

FACTUM

Č T V R T L E T N Í K M U Z E A V Y S O Č I N Y J I H L A V A

Muzejní a galerijní noc 2012

V pátek 25. května uspořádalo Muzeum Vysočiny Jihlava společně s Oblastní galerií Vysočiny v Jihlavě již osmý ročník Muzejní a galerijní noci, tentokrát již podruhé v rámci projektu Porta Culturae.

Pro zhruba 700 návštěvníků jihlavského muzea byl připraven opravdu nabitý program. Díky milovníkům živé historie ze skupiny Skjaldborg měli možnost nahlédnout do života člověka ve 13. století, seznámit se s jeho způsobem obživy, s odíváním a výzbrojí. Pro zájemce byla také připravena komentovaná prohlídka výstavy nazvané Archeologie – historie – periferie, vedená přímo jejím kurátorem Mgr. Petrem Hejhalem, Ph.D. Mluvené slovo odborné i populární proložila svým kouzelným pásmem písní staré Evropy doplněným dobovou poezií přibyslavská La Via.

Pravděpodobně s největším zájmem se setkala beseda se známou fotografkou Sárrou Saudkovou vedená moderátorkou Monikou Pytlíkovou. Původně plánované hodinové setkání spojené s promítáním fotografií a autorským čtením se protáhlo téměř o další hodinu i díky řadě dotazů, které fanoušci p. Saudkové po skončení besedy kladli.

Posluchači v Malovaném sále měli rovněž možnost zavítat do středověku s přednáškou Mgr. Petra Hejhala, Ph.D. Zcela originální a poutavou se ukázala i druhá z přednášek – o zajímavý vhléd nejen do říše zvířat se postaral svým vystoupením dlouholetý pracovník pražské ZOO RNDr. Evžen Kůs.

Večerní atmosféru v Kavárně Muzeum rozvířilo vystoupení multižánrového rakouského hudebního seskupení Miss Moravia.

Pěkné počasí přálo i venkovním aktivitám – návštěvníci se mohli rozhlédnout po okolí z věže kostela sv. Jakuba, sestoupit do jihlavského podzemí a na bráně Matky Boží bylo možno velkými dalekohledy pozorovat noční oblohu. O velké finále se v závěru večera na Masarykově náměstí postarala skupina Ad Infinitum svojí ohňovou show.

Dana Oberreiterová

Foto: Dana Oberreiterová - MVJ

Na rozhraní skutečnosti a snu

Velká výstava obrazů Josefa Kosa... ...3

Vysočina 2012: Příroda a společnost

Studentská konference v muzeu... ... 6-7

EDITORIAL Začátky a konce

Konec školního roku je období, ke kterému nějakým způsobem vzhlíží asi většina našeho národa. Děti a studenti všeho věku s vizí dvou měsíců bez školních povinností. Učitelé všeho věku a všech škol ho úpěnlivě očekávají jako poslední záchranou brzdu svého duševního a mnohdy i fyzického chátrání, které

se při práci ve školství nutně musí dostavit. Dospěláci -neučitelé pak (většinou oprávněně) očekávají, že přes léto bude pracovní vypětí přece jen o něco menší a že na nějakou tu dovolenou se snad také čas najde.

Jihlavští muzejníci nejsou v tomto směru výjimkou. Pro řadu z nich však letošní červen znamenal ještě další významný předěl – faktický konec několikaletého, finančně i organizačně náročného projektu zaměřeného na spolupráci se školami. Úspěšnost nebo neúspěšnost projektu lze posuzovat z řady hledisek. Už nyní ale můžeme říci, že z hlediska ohlasu u cílových skupin byl mimořádně úspěšný; zda bude jako úspěšný projekt zhodnocen i po dokončení administrace, to ještě ukáže čas. Prázdniny tak v muzeu budou ve znamení dovolených, ale i tvrdé práce – úsilí uzavřít s dobrým výsledkem námahu několika let.

A stejně je to vlastně vždy, pro každého a v době prázdninové i každé jiné. I když se nám zdá, že něco končí, že budeme i odpočívat a začneme pak s něčím novým, nikdy se nedokážeme od doby minulé zcela oprostít a naše práce a náš minulý život s námi je dnes a bude s námi i zítra. Důležité asi je, abychom z toho, co bylo, přemýšleli o tom dobrém.

Dnes je opravdu těžké zapomenout, že mi včera někdo šlápl na nohu, pozítí už o tom vědět nebudu. Ale možná si budu pamatovat, že včera bylo krásné a začínalo léto...

Karel Malý

Kožené svítání

Ve výstavní síni hradu Roštejna je od 5. července možno vidět výstavu Blanky Mudrové z Rynárce s názvem Kožené svítání.

V její dílně už více než dvacet let ale nevznikají jen originální kabelky, peněženky, pánské aktovky - Blanka Mudrová je známou a v republice jedinou autorkou kožených plastik a obrazů.

Autorka kožených plastik a obrazů
Blanka Mudrová
Vás zve na
výstavu
Kožené svítání
ve výstavní místnosti hradu Roštejn
od 5.července do 31. srpna 2012
slavnostní zahájení proběhne
5. července od 15:00 hod.

ZVEME VÁS

Ruční osobité plastiky jsou zhotoveny z kůže (crast – nebarvená přírodní) v síle odpovídající záměru. Pro jemnější reliéf využívá autorka slabší kůži kozinku, pro tvorbu výraznějších a silnějších plastik používá vepřovici nebo hovězinu. Precizní zpracování je samozřejmostí.

Výrobky mají dlouhodobé užitné vlastnosti. Jedním z motivů je pokorný vztah k Vysočině. Z kožených plastik vyzařuje pohoda, slunce, energie...

Netradiční a originální tvorba Blanky Mudrové bude na Roštejně vystavena do konce prázdnin.

Dana Oberreiterová

Kontrasty Balkánu

V Kavárně Muzeum začala 10. července výstava fotografických vzpomínek na cesty po Balkáně. Autory fotografií jsou studenti Nikola Minarčíková a Andrej Doubek, které dohromady svedly jejich fotografie v roce 2008.

Nikola Minarčíková se k fotografování dostala náhodou na základní škole. Začínala fotografovat s kompaktním fotoaparátem, později začala používat zrcadlovku. Dnes se věnuje spíše klasické fotografii, protože jak sama říká, je to větší adrenalin a nikdo nikdy neví, jak výsledné fotografie budou vypadat.

Andrej Doubek si již na své 1. narozeniny na hraní místo hraček, které dostal darem, vybral obyčejnou krabičku od fotografického filmu. A možná právě proto se fotografování začal věnovat, jakmile vyrostl. V současné době ho nejvíce zajímá experimentální fotografie a hra se světly na fotografii jak digitální, tak klasické.

Fotografie na výstavu "Kontrasty Balkánu" vznikaly v průběhu léta 2010, kdy kroky Nikolay a Andreje směřovaly na Balkánský poloostrov. A to hlavně do míst, která nejsou turisty tolik navštěvovaná. Největší část vystavených fotografií pocházející z Černé Hory, konkrétně z pohoří Durmitor, je doplněna fotografiemi z Bosny a Hercegoviny.

Záměrem výstavy není ani tak ukázat krásu Balkánu, ale spíše seznámit s něčím, co by od Balkánského poloostrova málo čekal.

Příčinou mnoha kontrastů, kterých si na Balkánském poloostrově můžeme všimnout, je moře. Přímoří je proto na mno-

hem vyšší úrovni než střed země. Kontrast lze rovněž nalézt v klimatických podmínkách. Červenec je v přímořských oblastech obdobím nejvyšších teplot, zatímco ve vysokých horách ve vnitrozemí stále leží sníh.

Balkán je podobných kontrastů plný a právě ty utváří charakter celého poloostrova.

Dana Oberreiterová

VÝSTAVY A AKCE

Josef Kos – Na rozhraní skutečnosti a snu

Málokomu se poštěstí pořádat výstavu svému otci. Je to sice pracovní úkol, ale povýšený na radost. Je pravda, že Josef Kos měl v našem muzeu výstavu před pěti lety, ale přece jenom – asi bych se musel stydět, kdyby k jeho osmdesátým narozeninám výstavu pořádal někdo jiný.

Autor představuje svoji tvorbu z období posledních pěti let. Mnoho umělců ve vyšším věku již žije z minulé tvorby, přebí-

Foto: Zdeněk Laštovička

rají a bilancují. Josef Kos to má nastavené jinak. Pouští se do nových, jím dosud nedotčených témat a námětů. Architektura a klasická krajina byla vystředána světem námi pouze tušeným. Na obrazech vidíme lesní fauny, divoženky či hejkaly. Stačí si přečíst názvy obrazů: Tisíc očí lesa, Faunova píseň či Útěk do minulosti a jsme v jiném světě. Realistické krajiny se staly snovými, na obloze mezi ptáky létají ryby. Takové malé vysněné rybářovo nebe.

Josef Kos studoval v Praze na Státní grafické škole a následně na Vysoké uměleckopřemyslové škole pod vedením profesora Karla Svolinského.

Zpočátku žil a pracoval v Praze, později se odstěhoval zpět na Vysočinu. Ne do Košetic, kde se narodil, ale do Jihlavy, kde začal v jihlavském Pedagogickém institutu vyučovat výtvarné umění. Postupně pracoval pro Oblastní galerii Vysočiny, časem i pro jihlavské Muzeum Vysočiny. Nakonec zvolil dráhu samostatného umělce a tak to zůstalo dodnes.

Významné místo v jeho tvorbě měla původně grafika, a to především litografie, ale zároveň se věnoval i užité tvorbě, jako jsou plakáty, odznaky, medaile, návrhy známek, mozaiky a vitráže. Později tvořil i pastely a od osmdesátých let se zaměřil téměř výhradně na malbu olejovými barvami.

Popisovat současnou tvorbu Josefa Kosa nelze, je potřeba výstavu navštívit a přesvědčit se na místě. Pro mě to není nic nového, jeho obrazy znám, vím, jak vznikaly jeden po druhém. Ale zde jsou vystaveny společně a vypadají najednou úplně jinak. Všechny vedle sebe, roky práce a pile. Líbí se mi.

Martin Kos

Dřevo na schodech

V telčském muzeu je možno od 11. června v netradičním prostoru spatřit výstavu fotografií Karla Křížka.

Karel Křížek je telčský rodák, amatérský geolog a především nadšený fotoamatér, známý především svými makrofotografiemi přírodnin. Nejznámější jsou jeho výstavy fotografií kamenů. Tentokrát se však zaměřil na strukturu dřeva, která vytváří v makrofotografii neuvěřitelné obrazy.

Je na každém návštěvníkovi, co si pod jednotlivou fotografií představí a jak si ji nazve.

Proto také fotografie nejsou popsány. Fantazii se meze nekladou.

Výstava se koná na schodišti telčského muzea, proto jednoduchý a stručný název Dřevo na schodech. Zájemci mohou výstavu shlédnout do 31. srpna.

Helena Grycová-Benešová

Krajka – umění nebo řemeslo?

Foto: Pavla Lajtkepová – MVJ

Závěr módní přehlídky na vernisáži výstavy.
Foto: Dana Oberreiterová - MVJ

21. června zahájilo Muzeum Vysočiny Jihlava ve spolupráci s Vyšší odbornou školou textilních řemesel v Praze vernisáží, spojenou s módní přehlídkou, velkou letní výstavu s názvem Krajka – umění nebo řemeslo? Aby se v názvu výstavy objevil otazník, nebývá příliš časté. V tomto případě je však otázka na místě.

Lidé si začali pohrávat s vlákny již od pradávna. Od prvotního neumělého spojování kusů kůží a textilií dohromady při tvorbě primitivního oděvu se postupně s rozvojem lidské zručnosti a fantazie začínají objevovat v lidské kultuře další textilní výrobky. Kromě jehly začínají lidé používat člunky, háčky, jehlice či paličky, aby vytvářeli čím dál konstrukčně složitější a esteticky dokonalejší součásti oděvu a doplňky. Tak se zrodila i krajka ve své bohaté druhové škále – háčkovaná, šitá či paličkovaná. V českých zemích lze počátky krajkářství vystopovat v různých ikonografických pramenech, na vyobrazení šlechticů a zámožných osob. První písemná zmínka o krajkářství u nás pochází od annaberského kronikáře z roku 1571, který píše o tzv. fryžské práci – o výrobě paličkované krajky na české straně Krušných hor. Krajkářství se v našich zemích udrželo i přes třicetiletou válku i po ní, kdy její výrobu na svých panstvích přímo podporovali jejich šlechtičtí majitelé. Císařovna Marie Terezie prohlásila krajkářství v roce 1767 za svobodnou živnost a dala podnět k zakládání krajkářských škol. Spolu s nástupem strojové výroby krajek se dostává rukodělná výroba do defenzivy, ale i nadále je o ní systematicky pečováno. V roce 1879 vzniká ve Vídni Ústřední krajkářský kurs jako instituce spojující všechny dosavadní krajkářské školy pod jednou střechou. Hodnota originální ruční práce je pořád ještě hodně vysoko a stává se součástí národně emancipačních snah – např. v roce 1895 v rámci Národopisné výstavy československé. Péči o krajkářství převzala i nově vzniklá republika, když v roce 1919 převzal dosavadní fungující systém včetně tzv. Ústavu pro ženský domácí průmysl, nově ustavený Státní ústav školský pro domácí průmysl v Praze, který zastřešil všech stávajících 26 krajkářských škol v republice. Díky řadě výrazných osobností, jako byla Emilie Paličková, Božena Rothmayerová či Rudolf Richter, se paličkováná a šitá krajka stala moderním výrazovým prostředkem v textilní tvorbě s velkým uměleckým potenciálem. Tradici zmíněného ústavu přebírala po pádu komunistického režimu právě Střední umělecká škola textilních řemesel a Vyšší odborná škola textilních řemesel v Praze. Exponáty umístěné na výstavě pocházejí z unikátních sbírek školních depositářů, kde se nachází originály krajkářských děl od 30. let 20. století až do současnosti.

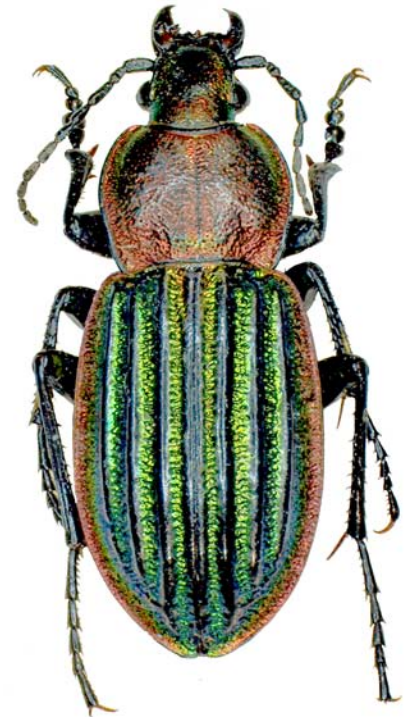
Je tedy krajka umění nebo řemeslo? Na tuto otázku si už musí návštěvník výstavy odpovědět sám. Dle našeho mínění je to obojí – bez perfektně zvládnutého řemesla nevytvoříte umělecké dílo a bez umělecké invence vás nenapadne nic nového, co by posunulo samotné řemeslo někam dopředu. Váhat nad tím mohou návštěvníci až do 2. září, kdy výstava v prostoru muzejních arkád končí.

Ludmila Moržolová

TOP EXPOZÍCE

Foto: Klára Bezděčková - MVJ

V listopadu 2008 daroval Ing. Stanislav Nenadál (ze Žďáru nad Sázavou) našemu muzeu entomologickou sbírku, která čítá 41 entomologických krabic obsahujících přes čtyři tisíce exemplářů hmyzu, zejména brouků. Podstatnou část tohoto daru (deset krabic) tvoří kolekce střevlíků rodu *Carabus* z celého světa. Ačkoli je mezi nimi mnoho vzácných a hodnotných druhů, z regionálního hlediska je skutečnou perlou sbírky jeden exemplář střevlíka lesklého (*Carabus nitens* Linnaeus, 1758).

Střevlík lesklý je jedním z našich nejmenších, nejvzácnějších a nejkrásnějších střevlíků. Žije na suchých (písečných) i vlhkých (rašelinných) vřesovištích a je to typický heliofil, tedy druh milující slunečné počasí. Měří jen 12 až 18 mm a v přírodě jej můžeme zastihnout od dubna do podzimu, zejména však v jarních měsících. Je to typický predátor, který během dne loví nejrůznější bezobratlé. Dravá je i jeho larva, která obývá svrchní vrstvy půdy, zejména pod keříky vřesu.

Tento střevlík obývá celou severní polovinu Evropy, ale všude je považován za velmi vzácný druh a lokalit s jeho výskytem

valem ubývá. Proto je ve většině zemí chráněn zákonem; u nás požívá nejpřísnější možné ochrany, neboť je zařazen do kategorie kriticky ohrožený druh.

Historicky se v České republice vyskytoval například na Královéhradecku a dalších místech východních Čech, na Českolipsku a jinde. V první polovině minulého století žil dokonce ještě i na území Prahy, v Bráníku, Krči a Modřanech. V současnosti je střevlík lesklý znám jen z několika lokalit v Krušných horách, na Děčínsku a z jedné lokality ve Slavkovském lese.

Pojednáváný exemplář střevlíka lesklého našel Ing. Stanislav Nenadál dne 7. května 1982 v rámci průzkumu brouků NPR Velké Dářko. Jedná se o jediný doklad výskytu tohoto velevzácného brouka z území Českomoravské vrchoviny. Protože se přírodní podmínky v okolí Velkého Dářka za třicet let, které letos od data nálezu uplynuly, nijak radikálně nezměnily, je pravděpodobné, že zdejší populace tohoto celoevropsky ubývajícího druhu dosud žije.

Pavel Bezděčka

PŘIPOMÍNÁME 23.-24. srpna 1572

Tato pařížská noc nese označení bartolomějská v souvislosti s dnem sv. Bartoloměje. Tehdy pod rouškou noci a pod zámkou víry a u příležitosti svatby katolické princezny Markéty z Valois a hugenotského (odnož kalvinistického vyznání) Jindřicha Navarrského z rodu Bourbonů proběhl masakr přítomných hugenotských šlechticů a významných osobností. Na masové likvidaci se podílela tehdejší francouzská regentka Kateřina Medici a katolický rod Guisů. Během noci zemřelo na 3000 lidí a v dalších dnech po celém království dalších zhruba 20 tisíc. Štěstí to však katolíkům nepřineslo - v následujících bojích zvíťazil nakonec Jindřich Navarrský, stal se francouzským králem (pro jistotu ale přestoupil ke katolictví), dosud vládnoucí rod z Valois vymírá a Bourboni vládnou Francii až do revoluce v roce 1789. Víra a vyznání patří sice k nejzásadnějším projevům lidského ducha, ale když jde o moc a o peníze, tak jde obvykle duše stranou.

UDĚLAU JSME

Barevná ohlédnutí zamířila z Jihlavy do Brna

Jihlavu a Brno, dvě historická moravská města, spojují nesčetné vazby historické i současné. Jednou z mnoha nitek je i spolupráce Muzea Vysočiny Jihlava (dále MVJ) a brněnské pobočky Židovského muzea v Praze, v níž byla 5. června 2012 na žádost brněnských kolegyň – muzejnic otevřena výstava Barevná ohlédnutí, připravená jihlavským muzeem.

Tato výstava představuje veřejnosti výtvarné a textové práce žáků základních škol a studentů středních škol z Jihlavska. Vznikly v rámci tvůrčí dílny, jež je součástí vzdělávacího programu MVJ nazvaného Židovské šlápěje v dějinách Jihlavska. Program byl připraven v rámci grantového projektu „Za poznáním a vědou do muzea“ a od roku 2011 jím prošly už stovky mladých lidí, kteří se jeho prostřednictvím seznámili s dějinami Židů v našem regionu. Podstatná část vzdělávacího působení je zaměřena na průběh a výsledky nacistické genocidy zacílené proti Židům za německé okupace. Výstava Barevná ohlédnutí provází letošní 70. výročí transportů Av a Aw, jimiž byli v květnu 1942 z Třebíče deportováni Židé z oblasti Vysočiny do koncentračního tábora v Terezíně. Z celkem 1.370 odvečených přežilo genocidu pouhých 60 osob.

Na příjemném setkání, kterého se zúčastnili lidé všech věko-

vých kategorií, vystoupili tři jihlavští hosté. Historik MVJ Radim Gonda informoval o práci s mladými lidmi v rámci zmíněného vzdělávacího programu. Hovořil rovněž o jeho badatelské nadstavbě, kdy muzeum studentům poskytuje odborné vedení při zpracovávání jejich vlastních textů ročníkových a středoškolských odborných prací. Studenti buď individuálně anebo ve dvojicích zpracovávají vlastní, úžeji pojatá témata. Mapují zejména dosud nezpracované a nepublikované osudy svých starších kolegů – bývalých židovských studentů českého gymnázia v Jihlavě. Vlastní badatelská činnost je přitom založena na studiu primárních archivních pramenů. Protože je cílem pracovníků MVJ vytvořit nejen platformu vzdělávání a odborného bádání, ale také poskytnout mladým lidem možnost prezentovat průběh a výsledky jejich prací, mohli studenti představit svoji činnost na odborné studentské konferenci nazvané „Vysočina 2012: Příroda a společnost“, kterou uspořádalo MVJ ve dnech 20. a 21. června 2012. Výsledky výtvarné práce v tvůrčí dílně, ale i vlastní výzkumné odborné činnosti budou moci absolventi programu „Židovské šlápěje v dějinách Jihlavska“ představit veřejnosti také na výstavě věnované holokaustu na Jihlavsku, kterou MVJ nabídne veřejnosti od 13. září do 18. listopadu 2012.

Absolventka jihlavského gymnázia Pavlína Dušková seznámila účastníky setkání s výsledky své práce nazvané „Osвобоzení židovští studenti českého gymnázia v Jihlavě“, která byla hodnocena jako vynikající a s níž postoupila z místní a krajské úrovně soutěže ve středoškolské odborné činnosti do celostátního kola „SOČ-ky“, které proběhlo 15. až 17. června 2012 v Kutné Hoře. Příprava dalších studentských odborných prací se úspěšně rozběhla s vyhlídkou jejich předložení v roce 2013.

Emeritní jihlavský archivář a činný spolupracovník jihlavského muzea pan Ladislav Vilímek, který patří mezi nejlepší současné znalce dějin Židů na Jihlavsku, hovořil o své dlouholeté badatelské činnosti, kterou v lednu 2012 ocenila Židovská obec Brno udělením pamětní medaile Barucha Jakoba Placzka a Richarda Federa. Ladislav Vilímek zaujal účastníky besedy i svými vzpomínkami z dětství na někdejší spoluobčany židovské národnosti, kteří osobně zažili hrůzy nacismu.

V následující živé besedě přispěli svými poznatky a dotazy také posluchači. Nelze si než přát, aby výborná spolupráce mezi Muzeem Vysočiny Jihlava a brněnskou pobočkou Židovského muzea v Praze i nadále přinášela konkrétní výsledky.

Foto: Jitka Králová - ŽMP, pobočka Brno

Radim Gonda

Studentská odborná konference Vysočina

Vyvrcholením rok a půl trvajících snažení Muzea Vysočiny Jihlava v rámci projektu zaměřeného na spolupráci muzea a škol s názvem Za poznáním a vědou do muzea, financovaného prostřednictvím operačního programu Vzdělání pro konkurenceschopnost, byla studentská odborná konference, která proběhla 20. a 21. června 2012 přímo v jihlavském muzeu. Na konferenci se představilo celkem 21 příspěvků v podobě ústního referátu či posteru. Výsledky své práce představili studenti středních škol v Kraji Vysočina i studenti škol vysokých, jejichž práce měla tématickou vazbu k našemu regionu.

První konferenční den, tj. 20. června, byl věnován přednáškám a vzájemným diskuzím. Přednášky probíhaly souběžně vždy ve dvou blocích. V dopoledním programu se představily příspěvky z oblasti archeologie, astronomie, geologie, biochemie a hygieny. Po společném obědě byl vyhrazen prostor pro příspěvky se zaměřením historickým, umělecko-historickým, botanickým a zoologickým. Odborný program byl poté zakončen setkáním a diskuzí u posterů, tzv. poster-session, kdy autoři dostali možnost dodatečně obhájit svoji práci, případně odpovídat na další dotazy. Pozdní odpoledne pak bylo vyhrazeno společné

Foto: Pavel Bezděčka – MVJ

cestovatelské přednášce, v rámci které se o své zážitky z vědecky zaměřené cesty po Peru podělil pracovník jihlavského muzea Pavel Bezděčka. Program celého dne uzavřelo závěrečné zhodnocení konference, předání symbolického ocenění autorům nejzajímavější přednášky a posteru a společenské setkání v prostorách Kavárny Muzeum.

Druhý konferenční den byl vyhrazen mezioborové exkurzi do okolí Štěpánova nad Svatkou. Na exkurzních lokalitách se prolínala zejména témata botanická, zoologická a geologická: studenti navštívili jalovcovou stráž - národní přírodní památku Švařec, pozůstatky středověkého dolování stříbra na Havírně a průzkumné práce na měděné rudy v Borovci. Hlavní odměnou účastníkům byl nález několika zajímavých živočichů a mineralogických vzorků.

Průběh studentské konference Vysočina 2012: Příroda a společnost potvrdil, že pořád ještě lze nalézt mezi mladými lidmi řadu talentů a že zájem o vědeckou práci mezi studenty trvá.

Zároveň se ale organizátorům konference potvrdilo, že tento zájem je ve své podstatě velice křehký a je nutné jej opatrovat a rozvíjet. Mnohdy může překážka, která se dospělým jeví jako nicotná, začínajícího vědce odradit hned na startu. Proto každá platforma dávající v tomto směru prostor pro radu, podporu i kolegiální kritiku mnohdy neotřelých nápadů a myšlenek je blahodárná a je třeba ji udržet při životě a nenechat upadnout v zapomnění.

První ročník studentské konference je za námi, kontakty byly navázány, vyzkoušely se možnosti komunikace i organizačního zajištění a výsledné dojmy jsou veskrze pozitivní. Muzeum Vysočiny Jihlava se tak těší na další setkání s mladými badateli při druhém ročníku konference v září 2013.

Ludmila Moržolová

Foto: Pavel Bezděčka – MVJ

Seminář o mechanických betléměch

Seminář probíhal 25. dubna 2012 v Obřadní síni radnice v Telči. Na jeho pořádání se podílelo Třebechovické muzeum betlémů společně s Muzeem Vysočiny Jihlava a Městem Telč. Sešli se zástupci muzeí a betlémářů z Hradce Králové, Znojma, Brna, Uherského Hradiště a dalších měst, která mají co do činění s betlémě. Samozřejmě nechyběli zástupci města betlémů - Třeště. Seminář slavnostně zahájila místostarostka Telče paní Hana Müllerová a zástupci Třebechovického muzea a Muzea Vysočiny Jihlava.

Celé dopoledne byla na programu přednáška paní Marty Luškové o restaurování papíru. Toto téma zaujalo všechny pří-

tomné muzejníky, kteří ve svých sbírkových fondech opatrují papírové betlémy, ale samozřejmě také knihy a jiné papírové exponáty. Po obědě účastníci semináře navštívili muzeum v Telči, kde proběhla komentovaná prohlídka a samozřejmě v popředí zájmu byl betlém manželů Vostrých zhotovený z převážné většiny právě z papíru. Po návratu na radnici přednesl pan Kamil Andres, jediný restaurátor mechanických betlémů v České republice s licenci, svůj příspěvek o restaurování mechanických betlémů. V první řadě se zaměřil na zrestaurovaný telčský betlém, ale samozřejmě všechny také zajímalo stěhování Proboštova betlému v Třebechovicích. Následovala disku-

ze, ve které účastníci měli možnost předat si své poznatky a zkušenosti. Na závěr mohu s uspokojením konstatovat, že všichni odjžděli s pocitem plodně prožitého dne a s inspirací k další práci. A proč se tento seminář konal právě v Telči, kde betlémářství nemá tradici? Pořadatelé Telč upřednostnili pro mimořádně cenný betlém manželů Vostrých umístěný v muzeu, který byl v uplynulých třech letech restaurovaný panem Kamilem Andrešem. Telč sama posloužila jako krásný doplněk, který každého milovníka historie musí nadchnout.

Helena Grycová Benešová

Foto: Jaroslav Havlíček - MVJ

Ladislav Vilímek oceněn pamětní medailí Barucha Jakoba Placzka a Richarda Federa

Foto: Rudolf Schebesta - MVJ

Významné ocenění dlouholeté práce pana Ladislava Vilímka, který je významným spolupracovníkem Muzea Vysočiny Jihlava, udělením pamětní medaile Barucha Jakoba Placzka a Richarda Federa Židovskou obcí Brno (ŽOB) v roce 2012 si jistě zaslouží pozornosti. Tato medaile byla Ladislavu Vilímkovi udělena, jak je uvedeno ve zdůvodnění na diplomu k ní přiloženému, za dlouholeté a obětavé úsilí o zachování památky židovských spoluobčanů města Jihlavy a okolí, zavražděných nacisty v období šoa.

Jak vlastně tato pamětní medaile vznikla, co zachycuje a jaký je širší kontext jejího vzniku? Myšlenka na její vytvoření se objevila spontánně. Představitelé ŽOB chtěli důstojně ocenit osobnosti či organizace, které se významně zasloužily o rozvoj Židovské obce Brno, za jejich úsilí v odporu proti rasismu a antisemitismu, při zachování židovských památek, rekonstruování židovských dějin apod.

Pamětní medaili vydala Židovská obec Brno v roce 2008 a připomíná dva významné rabíny, Barucha Jakoba Placzka a Richarda Federa, kteří v minulosti působili v moravské metropoli.

Pozdější moravský zemský rabín Baruch Jakob Placzek (1835-1922) zahájil teologickou dráhu jako asistent svého otce, zemského rabína Abrahama Placzka, po jehož smrti převzal roku 1884 rabínský úřad. Velkou pozorností a péčí věnoval Brněnské židovské náboženské obci. Zasloužil se o zkvalitnění školské výuky

a o vybudování druhé synagogy na Ponávce, spoluzaložil Seminář izraelských studií ve Vídni, proslul jako přírodovědec a pod pseudonymem Benno Plannek publikoval řadu básní. Za jeho zásluhy mu byl udělen Řád Františka Josefa I.

Od nástupu Richarda Federa (1875-1970) na místo rabína uplynulo v roce 2012 již 109 let a 59 let od jeho uvedení do funkce oblastního rabína moravskoslezských obcí v Brně, která jej později přivedla do postavení vrchního rabína pro české země. Po ukončení studií působil nejprve jako rabín v Kojetíně na Moravě, poté v Lounech a v Roudnici nad Labem. Dlouholetým působištem se mu však stal Kolín. Odtud byl v roce 1942 odvezen do tábora v Terezíně, kde se po celou dobu své internace snažil plnit povinnosti rabína. Hrůznou dobu nacistické okupace přežil z celé rodiny jako jediný, jeho žena i děti s rodinami zahynuly. Po osvobození pokračoval Feder v rabínské činnosti zprvu v Kolíně, od roku 1953 působil už trvale v Brně, kde také zemřel ve věku 95 let. V roce 1965 mu bylo uděleno vyznamenání Za zásluhy o výstavbu a v roce 2002 obdržel in memoriam Řád T. G. Masaryka.

Autorem medaile je akademický sochař, keramik a medailér Josef Uprka, vnuk slavného malíře Joži Uprky, medaile razila firma Triga-K, nástupkyně někdejších Uměleckých řemesel v Praze.

Radim Gonda

Sára Saudková: Fotografie IV

Foto: Dana Oberreiterová - MVJ

Když před lety muzeum uspořádalo první výstavu fotografií Sáry Saudkové, nikdo asi nepředpokládal, že spolupráce s autorkou bude pokračovat tak dlouho a tak úspěšně. Její letošní výstava byla v muzeu již čtvrtá a podle předběžné domluvy můžeme očekávat, že zdaleka ne poslední.

Témata fotografií letošní kolekce byla jak „saudkovsky tradiční“, tak i pro jihlavské návštěvníky zcela nová. Z těch tradičních jsou to samozřejmě děti, lidské pocity, vztahy nebo erotika. K těm pro Sáru Saudkovou spíše netypickým patřily portréty známých osobností (Miloš Forman, Karel Gott, Jiřina Bohdalová, Antonín Panenka a další), které vznikly v rámci charitativní akce pro připravovaný kalendář.

Beseda s autorkou tentokrát proběhla v rámci jihlavské Muzejní a galerijní noci 2012, moderování se ujala Monika Pytlíková z Českého rozhlasu Region. Velmi bezprostřední a živě povídání o fotografování, dětech, rodině i emancipaci bylo doplněno promítáním fotografií a autorským čtením fejetonů Sáry Saudkové.

Karel Malý

PŘEDSTAVUJEME SE

Mykologická sbírka v Muzeu Vysočiny Jihlava

Sbírku hub v roce 1987 založil Petr Vampola, amatérský mykolog, který v té době v muzeu pracoval jako stavební technik. V prvních letech byly do sbírky zařazovány položky všech skupin hub, ale Petr Vampola se postupně specializoval na choroše, které až na výjimky patří k dřevokazným houbám. V současnosti tato specializovaná sbírka čítá více než 5000 herbářových položek a je tak druhou největší sbírkou chorošovitých hub u nás (početnější je pouze sbírka Národního muzea v Praze). V naší sbírce jsou uloženy především doklady z Českomoravské vrchoviny, ale také zajímavé a vzácné nálezy z jiných oblastí České republiky a Slovenska. Sbírkotvorná činnost pokračuje a sbírka je stále doplňována novými, ale i dodatečně zpracovanými staršími sběry.

Mykologická sbírka Muzea Vysočiny Jihlava je výjimečná nejenom tím, že dokumentuje současný stav výskytu chorošovitých hub z uvedených území, ale také tím, že uchovává doklady k řadě prvních objevů a velmi cenný typový materiál několika pro vědu nově popsaných druhů chorošů (např. *Antrodiella parasitica* Vampola, 1991 a *Antrodiella faginea* Vampola & Pouzar, 1996).

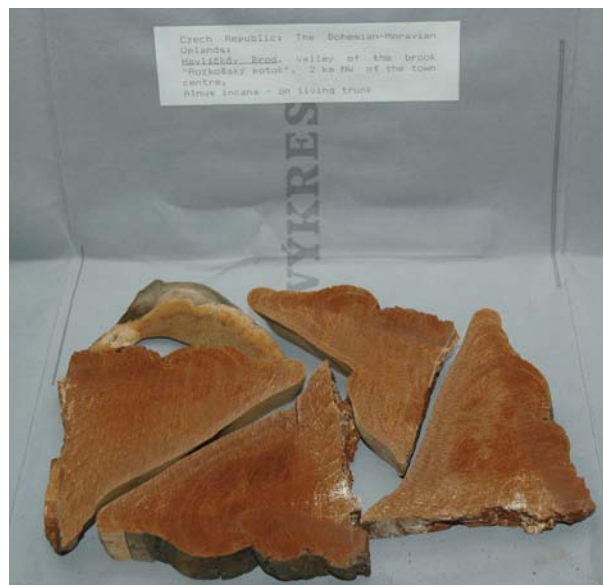
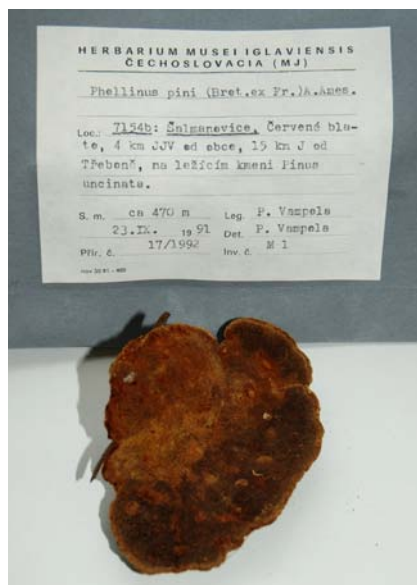

Foto: Eva Charvátová - MVJ

Velmi cennou součástí této rozsáhlé kolekce je i specializovaná exsikátová sbírka hub s názvem „Polyporales exsiccatae Čechoslovaciae“ čítající na 200 druhů chorošů. Tato sbírka je od roku 1991 pořizována v kolekcích po 25 exemplářích a je rozesílána do vybraných herbářů významných muzeí, univerzit a vědeckých mykologických ústavů 23 zemí světa. Pro mykology ve světě mají tyto exsikátové sbírky obrovský význam nejen jako srovnávací materiál, ale i jako zdroj nových mykogeografických údajů i důležitých informací o ekologii jednotlivých taxonů. Díky tomu je jihlavská mykologická sbírka velmi často citována ve vědeckých mykologických pracích po celém světě.

Eva Charvátová & Petr Vampola

MUZEJNÍ SLOVNÍK

3. ČÁST

Preparace

Preparace je příprava přírodního objektu ke zkoumání či pozorování tak, aby ztráta informací v rámci těchto objektů byla co nejmenší.

V případě přírodnin se zvířecí kůže po úpravě a napuštění speciálními látkami natáhne na nějaký skelet. Dříve se vycpávalo senem, trávou nebo textilem. V současnosti se kostry vyrábí z polymerů.

U geologického materiálu se jedná o vyjmutí určité části z nějaké horniny, např. zkameněliny, za použití speciálních nástrojů.

Preparátor (maximalistická definice)

Preparátor je vysoce odborně kvalifikovaný pracovník, který zabezpečuje složité preparátorské činnosti. Tato profese vyžaduje jistý stupeň uměleckých dispozic pracovníka, značné kulturní vědomosti, ale i odbornou zručnost. V rámci této pozice jsou kladené vysoké požadavky na zručnost, cit, rozlišování barev a barevných odstínů, rozsah zrakového pole, prostorové vidění a představivost, rozlišování nerovností povrchu, rozlišování tvaru předmětů, koncentraci pozornosti, konstrukční a prostorovou představivost, samostatné myšlení, flexibilitu, přesnost, preciznost a odolnost vůči senzorické zátěži. Dále se objevují požadavky na dlouhodobou paměť, praktické myšlení, přizpůsobivost, sebekontrolu, sebeovládání, samostatnost a schopnost přijmout zodpovědnost. Pracovník musí mít i dobré pozorovací schopnosti a cit pro detail.

Vhodné uplatnění pro pracovníky v této profesi mají hlavně muzea, kde jsou zařazení jako preparátoři zvířat, hmyzu, rostlin a pod.

BÁDÁME...

Botanický výzkum v CHKO Žďárské vrchy

V letech 2007 až 2011 botanická sekce přírodovědného oddělení zpracovávala inventarizační průzkumy jedenácti zvláště chráněných území ležících v Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy. Celá CHKO Žďárské vrchy, která leží převážně na ploše okresu Žďár nad Sázavou, ale zasahuje i do okresů Havlíčkův Brod, Chrudim a Svitavy, patří tradičně do oblasti působnosti přírodovědných pracovníků Muzea Vysočiny Jihlava. Na několika z námi zkoumaných území zpracovával v 80. letech 20. století průzkumy dlouholetý botanik našeho muzea, RNDr. Ivan Růžička. Mohli jsme tedy přímo srovnat s jeho daty, jak se v průběhu několika desetiletí na zkoumaných lokalitách mění a vyvíjí vegetace a zda přibývají či naopak ubývají rostlinné druhy, zvláště pak druhy ohrožené. Konkrétně jsme pracovali na lokalitách Přírodní rezervace (PR) Branty, Přírodní památka (PP) Díly u Lhotky, PP Mlýnský potok a Uhlířky, PP Na skále, PP Pernovka, PP Sklenské louky, PP Suché kopce, PP Světnovské údolí, PP U Bezděkova, PR Pod Kamenným vrchem a PR Ranská jezírka. Na těchto lokalitách jsme zapsali dohromady 80 fytoecologických snímků (jedná se o soupis druhů na vybrané ploše – na loukách a rašeliništích většinou o velikosti 15 až 25 m² s uvedením pokryvnosti jednotlivých druhů). Tyto zápisy jsme posléze vyhodnotili ve speciálních softwarech a přiřadili je k již popsaným vegetačním jednotkám. Tak jsme zachytili 22 jednotek neboli asociací obnažených den rybníků, vysokých ostřic, rašelinišť a rašelinných luk, pcháčových luk, vlhkých smilkových luk, smilkových trávníků, vřesovišť, mezofilních luk a potočních olšin. Z hlediska diverzity lze konstatovat, že jsme na většině lokalit našli vyšší počet druhů, než bylo uvedeno v historických průzkumech. Nutno ale přiznat, že vyšší druhové zastoupení je dáno především pečlivějším procházením okrajů lokalit a často se jednalo o druhy, které do chráněných území pronikají ze sousedství a které zde nevidíme rádi. Když jsme však porovnali údaje o počtech ohrožených rostlinných druhů (neboli druhů Červeného seznamu), museli jsme na všech lokalitách konstatovat jejich úbytek, a to někde až o 50 % druhů. Druhy, které nejčastěji vymizely, jsou kociánek dvoudomý (drobná hvězdicovitá rostlina s červenými květy vázaná na narušovaná,

Foto: Květ tolíje bahenní - Jiří Juříčka - MVJ

výslunná místa s mělkou půdou) a tolíje bahenní (drobná, v druhé půlce léta bíle kvetoucí rostlinka rašelinných luk a rašelinišť), jejíž stylizovaný květ je znakem CHKO Žďárské vrchy.

Naše závěrečné zprávy z těchto výzkumů slouží jako podklad pro vypracování plánů péče pro prozkoumaná chráněná území a výsledky publikujeme i ve formě článků v našem muzejním časopise Acta Rerum Naturalium. V podobných průzkumech nejen na území CHKO Žďárské vrchy pokračujeme i v letošním roce.

Jiří Juříčka

PŘIPOMÍNÁME 21. září 1937

Poprvé vyšla tiskem knížka J. R. R. Tolkiena *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*. Příběhy hobita Bilba Pytlíka se staly předzvěstí celé ságy *Pána prstenů*. Autor začal vymýšlet a vyprávět příběhy ze světa hobitů, čarodějů, elfů i lidí svým synům v průběhu 30. let a i když autor nepočítal, že by někdy vyšly knižně, shodou náhod se stalo a hned se staly dětským knižním trhákem. Příběhy byly přeloženy do 40 světových jazyků a v jakémkoliv provedení (tištěné, zfilmované či namluvené) přináší značné zisky. A tak když večer vyprávíte svým dětem příběhy, tak si je pro jistotu někde pečlivě založte a uschovejte, nikdy nevíte, kdy by vám mohly fantazie zrozené v unaveném a usínajícím mozku přinést pořádný balík...

PŘIPOMÍNÁME 10. září 1458

Tehdy se v Jihlavě konala převeliká sláva, neb se zde konal sjezd králů zemí Koruny české. Tehdy se Vladislav Jagellonský a Matyáš Korvín dohodli, že Matyáš bude razit stejné mince jako Vladislav, a to jen se svým jménem. Jistě netušili, že podobným způsobem a navíc v podobném rádobystátním útvaru, budou o 540 let později hlavy pomazané i volené rozhodovat o přijetí společné měny evropské.

Z PREPARAČNÍ DÍLNY – 1. ČÁST

Preparace hmyzu

Foto: Pavel Bezděčka

Preparace přírodnin je přípravou objektu ke zkoumání, pozorování a zejména pro uložení do sbírky tak, aby se nekazil a ztráta informací byla co nejmenší. U živočichů se (až na výjimečné způsoby preparace) dodržuje zásada, aby si preparovaný objekt udržel charakteristický vzhled, případně i polohu těla.

Při preparaci nasbíraného hmyzu se v zásadě používají dva způsoby a to preparace fixační (chemická) a preparace exsikační (fyzikální). Preparaci fixační používáme u velmi drobných a křehkých druhů hmyzu, například u mšic, komárů, blech atd. U větších a pevněji sklerotizovaných hmyzů používáme preparaci exsikační, při níž je hmyz konzervován vysušením. Měkké vnitřní orgány vyschnou, vnější chitinový skelet však zůstane víceméně beze změny.

U hmyzu používáme dva základní preparační vzory. Podle vzoru „motýl“, při němž jsou křídla napnuta a fixována v rozevřeném postavení preparujeme motýly, vážky, některé sitokřídlé aj. Podle vzoru „brouk“, kdy jedince buď napichujeme na entomologické špendlíky (zpravidla druhy větší než 2 cm) nebo je lepíme na typizované štítky (menší druhy), preparujeme naprostou většinu hmyzu, od brouků, ploštic a kobylek až po vosy, čmeláky či mravence. Na přiložených obrázcích najdete postup při preparaci velkého brouka. Do sbírky se ukládá plně vysušený exemplář opatřený lístkem lokálním (s údaji o lokalitě, datu sběru a jménu sběratele) a lístkem determinačním.

Pavel Bezděčka

A NA KONEC...

Je vedro. Na umření. A já to těžce snáším nebo přesněji řečeno – já to nesnáším. Věčně ulepené tělo, zpocené vlasy, uřícené obličej, rozpálená dlažba i sedadla v autě či autobusu, na každé druhé tváři tmavé brýle, ukňourané ospalé děti, rozteklé zmrzliny, bzučící vosy a klimatizace, zpod krátkých sukni, beztvarych kraťasů či obtažených triček vylézající různé části lidského těla – zkrátka bezbřehé horko, teplo, parno, dusno... přišlo léto.

Otevřeně přiznávám, že léto nepatří k mým oblíbeným ročním obdobím. Jsem spíše podzimní typ, mám ráda chladná rána, padající listy, mlhy a pokojnou, zádumčivou atmosféru krátkých se dnů. A čím jsem starší, tím je moje nechuť k létu výraznější. Jsem člověk, který má rád řád – a to je právě něco, co léto většinou zcela postrádá. Dosavadní běh každodenního života se změnil ze dne na den – děti přestanou chodit do školy, všichni se chaoticky přesunují z místa na místo, běží celopodnikové dovolené a plánované odstavky, řadu věcí vyřídíte s velkým zpožděním, protože hledání kolegů se rekreují a když přijdou, tak jsou stejně nepoužitelní, než se jim myšlení zahřeje na běžnou provozní teplotu (znám to z vlastní zkušenosti).

Přesto musím přiznat, že jsou útržkovité momenty, kdy je i mě v létě krásně – nohy v kašně, vůně opékané klobásy, víno

a romantické čtení v křesle pod stromem, maliny na koláči, nahatý syn v pískovišti, vítr před bouřkou, stín v podloubí, dlouhé loudavé večery...

Kdysi Fráňa Šrámek napsal verše, které mi často právě v souvislosti s létem běží hlavou a které začínají nějak takto: „Trápím se, trápím, myslím si, kde bych tě nejrady potkal...“ Zpívá o lukách, v kterých je vlání na všechny strany, o poledním lese, kde milující srdce své neunese, a o jdoucích oblacích, která nesou světlo i stín. V těch verších je touha i nostalgie, napětí i melancholie – zkrátka všechny rozpory, které s sebou léto přináší. A já ze vzpomínek doluju, jak ohromující bylo před více než dvaceti lety léto a že bylo právě takové jen díky tomu, že na něj člověk nebyl sám. Že byli dva...

Jestli tedy mohu, s dovolením, poradit, jak přežít léto – stačí maličkost. Až poleví největší žár a slunce se bude klonit k západu, vypněte všechny přístroje, odložte zástěru i děti, své drahé polovičky vyškubněte noviny a seberte mobil a jděte ta Šrámkova luka obhlédnout zblízka. A až vás potká to vlání na všechny strany, vaše těžká srdce povyskočí při pozorování letících oblaků, tak zapějte ódu na radost. Život je krásný...

Vášnivě i romantické léto, milí čtenáři

Ludmila Moržolová

MUZEUM VYSOČINY JIHLAVA

Do 26. 8. „Kouzelnou (českou i moravskou) vrchovinou“

- Bezděčkova fotografická óda na Českomoravskou vrchovinu

Do 2. 9. „Krajka – umění nebo řemeslo?“

- výstava paličkované a šité krajky připravená ve spolupráci s Vyšší odbornou školou textilních řemesel Praha

Do 9. 9. „Na rozhraní skutečnosti a snu“

- výstava obrazů známého jihlavského výtvarníka Josefa Kosa, uspořádaná k jeho 80. narozeninám

12. 9. – 16. 9. „XII. výstava exotických rostlin“

- tradiční prodejní výstava Ivany a Jiřího Jandových

13. 9. – 18. 11. „Holocaust jihlavských Židů“

- výstava mapující osudy židovských obětí nacismu

21. 9. – 23. 9. „Výstava hub“

- tradiční výstava pořádaná ve spolupráci s Mykologickým klubem Jihlava

KAVÁRNA MUZEUM

10. 7. – 5. 8. „Kontrasty Balkánu“

- fotografické vzpomínání Nikoly Minarčíkové a Andreje Doubka na cestování po Balkánu

7. 8. – 16. 9. „Životem“

- výstava obrazů Lenky Klofáčové Pavézkové

18. 9. – 11. 11. „Muzeum Vysočiny Jihlava vás zve aneb pozvánky a plakáty z historie i současnosti muzea“

- muzejní vizuální komunikace dnes a v minulosti

ROŠTEJN

5. 7. – 31. 8. „Kožené svítání“

- originální kožené plastiky a obrazy Blanky Mudrové z Rynárce

4. 7. – 26. 8. „Palné zbraně ze soukromých sbírek“

- historické zbraně a jejich repliky sběratelů z Českobudějovicka

TEPĚ

Do 31. 8. „Dřevo na schodech“

- výstava fotografií Karla Křížka

TŘEŠŤ

Do 9. 9. „Grafiky Jiřího Johna“

- výstava k výročí úmrtí autora, připravená ve spolupráci s historikem umění Jaromírem Zeminou a Městem Třešť

ZMĚNA PROGRAMU VYHRAZENA!